

karaktervorming, door onbaatzuchtige plichtsvervulling.²⁹ De vereniging werd bepaald niet met open armen ontvangen door het NIK, de lokale kerkbesturen en de opperrabbijnen. Nu de godsdienstonderwijzers als mondige beroepsgroep naar buiten traden, waren zij bevreesd hun controle over hen te verliezen. Opperrabbijn Dünner – tevens rector van het NIS – gaf in een brief aan dat hij bevreesd was dat door Achawah een koers ingeslagen zou worden die ‘voor het godsdienstonderwijs in den lande wrange vruchten’ zou afwerpen.³⁰

De angst van Dünner werd waarschijnlijk vooral ingegeven door het feit dat sinds 1870 de landelijke inspectie was weggefallen en volledig bij de ressortale opperrabbijn was ondergebracht. Ook lesplan en -methodiek vielen nu onder diens verantwoordelijkheid. Daardoor verdween de uniformiteit die de Hoofdcommissie juist met veel moeite had ingevoerd weer. Iedere opperrabbijn maakte zijn eigen beslissingen. Dat bleek wel toen Dünner in 1876 voor zijn Noord-Hollandse ressort met een nieuw leerplan kwam, waarin de omschakeling werd bepleit van machinaal teksten uit het hoofd leren, naar grammatica en begrijpend lezen van Tora en gebeden. Uit de andere ressorten kwam stevige kritiek, zo wilden zijn Gelderse collega Lehman en zijn Haagse collega Berenstein gewoon vasthouden aan het oude leerplan.³¹ Achawah als vakorganisatie hield zich echter op dit terrein niet stil. Met enige regelmaat deden de leraren van Achawah voorstellen voor nieuwe leerplannen – die zo mogelijk ook landelijk ingevoerd zouden moeten worden. Daarmee betraden zij echter een terrein dat in feite tot de jurisdictie van de opperrabbijnen behoorde, hoezeer zij zelf ook vanuit de praktijk het best geïnformeerd waren over lesmateriaal, methodes en wat mogelijk was met de kinderen.

Om tot meer respect voor de godsdienstonderwijzer te komen, zette Achawah ook in op voortdurende scholing. Tijdens de openingsrede in 1894 werd dat streven tot ‘verheffing van het intellect des onderwijzers’ door voorzitter Polak bondig onder woorden gebracht: ‘Wij moeten willen, ons te vormen tot degelijke, welontwikkelde mannen en niet in het onderwijsvak een laatste middel zien, om tot een meer of minder winstgevende betrekking te komen. Men wijde zich aan het onderwijs, in de eerste plaats uit liefde voor de verheven taak, die ons wacht, niet als het twaalfde ambacht, om het dertiende ongeluk mogelijk te maken.’³² Zo werd in de afdelingen van Achawah, die in vrijwel alle provincies aanwezig waren (alleen de noordelijke en zuidelijke provincies waren geclusterd), gezamenlijk geleerd, vooral Misjna en Gemara (Talmoed). Soms gebeurde dit onder leiding van de ressortale opperrabbijn, soms werd dit gedaan door een of twee getalenteerde godsdienstonderwijzers zelf. Daarnaast waren er lezingen over

²⁹ Geciteerd bij: Polak, *Het streven*, 3.

³⁰ Mendels, ‘Verslag 1933-1934’.

³¹ Zie over deze kwestie o.m. J. Lehman, *Leerplan: open brief aan Dr. J.H. Dünner* (Amsterdam 1876); T. Tal, *Ons Godsdienst-Onderwijs. Een woord aan mijne geloofsgenooten in Nederland* (Amsterdam 1876).

³² Polak, *Het streven*, 6.